

Május elsejei népszokások: a májusfa

Már a görög-római korban bizonyos napokon és alkalmakkor, „védekezésül a rossz, ártó szellemek ellen”, faágakkal díszítették a házakat, istállókat és melléképületeket. Leginkább szúrós vagy erős szagú növényeket használtak erre, mert úgy hitték, hogy ezek biztosabban távol tartják, sőt elűzik a rontó szellemeket. Ez a szokás egész Európában elterjedt, és általában György naphoz, május elsejéhez vagy pünkösdhöz kapcsolták. E néphit ezeket a napokat úgynevezett „gonoszjáró” napoknak tartotta, ezért ilyenkor különösképpen védekezni kellett a „rontás” ellen.

Az ágakkal díszítésnek, faállításnak az is volt a célja, hogy az ember házatáját és őt magát erősítse az újraébredt tavasz erejének közvetlen érintésével. Az idők során mindinkább a természet újjáéledéséhez és a szerelemhez kapcsolódott.

Ezért is a zöldágazás, májusfaállítás leginkább a lányoknak szólt. Megtisztelés, vallomás lett ez a legény részéről. Ez a szokás már a XVIII. századból ismeretes. *„Sok inconvenienciák esvén ennek előtte a Filep Jakab napra viradólag felvonni szokott zöld ág miatt, annak eltávoztatásáért concludáltatott még anno 1753, hogy városunkban zöld ágak feltergetése senkinek meg nem engedtetik.”*

Mai szavainkkal: sok bajt okozott a mindig Fülöp Jakab nap hajnalán felállított zöld ág, ezért már 1753-ban úgy határozott a város, hogy senkinek sem engedi meg ilyenek felállítását.

A fa milyensége a vidéktől függött, a lényeges csak az volt, hogy szép egyenes legyen. Leginkább nyírfát, jegenyét vagy fenyőt állítottak. Sokfelé az volt a virtus, ha a legény a fát lopva szerezte meg. Az egyik helyen annyi májfát kapott minden ház, ahány eladó lány volt benne, másutt a lány minden udvarlója állított külön májfát a lányos ház kapujába. Volt azonban olyan hely is, ahol szűkebben mérték, mert csak a falu legszebb lányának állított a legénység közösen fát. Néhol meg nem is a lányok kapták, hanem a közös tánchelyen, a kocsma előtt állították fel.

Erdővidéken – persze – könnyebb volt fát szerezni, mint – mondjuk – az Alföldön. Azért emitt az többnyire csak hosszabb-rövidebb szárú zöld ág volt. Ahol pedig pénzen kellett a fát megvásárolni, ott a szegényebb legény kisebbet, a gazdagabb nagyobbat szerzett és állított fel. Ezt rendszerint maga a legény végezte el, mégpedig titokban, besötétedés után, s volt, ahol bele is véste a nevét, hogy ebből is megtudják, ki hozta. Az ágat általában a kapufélfára szegezték, az Alföldön és Szegeden azonban a kerítésekre és az ablakokra is tettek zöldágot.

Május elsejei népszokások: a májusfa

Írta: Szendrey Ákos
2023. május 01. hétfő, 00:00 -

A fát a leány ablaka alatt beásták a földbe, vagy a háztetőre, kútágásra erősítették. Mezőkövesden, a palócok lakta vidéken a leásás is a leány dolga volt, a legények csak lerakták a ház elé.

Palóc-vidéken a leány a díszítéssel mutatta meg, hogy kedves, szíve szerint való-e a májfahozó. Ha a fa nagyon díszes, akkor a lány nagyon szerelmes, de ha csak kevésbé díszes, nem szereti a legényt. A májusfa őszinte, nyílt szerelmi vallomás volt a falu színe előtt. Ennek a vallomásnak sokféle formája alakult ki. Az egyik helyen a magas fa a legény nagy-nagy szeretetét jelentette, a pántlikával, borosüvegekkel szépen díszített pedig a lány hűségét mutatta.

A palócok szerint a májfaállítás egyik nyilvános bizonyosága volt annak, hogy a ház eladólánya iránt érdeklődik-e valaki, vagy sem. Ezért nemigen igyekezett egyik lány sem a májfáját egyhamar eltávolítani; rendszerint ott tartotta három napig, egyesek egy hétig is, kivált ha a lány még azzal is büszkélkedhetett, hogy az övé a legmagasabb, legsudárabb az egész faluban.

Ahol magas sudár fát állítottak, az alsó ágait rendszeren lekopasztották, s csak a tetején hagytak egy bojtot ágakból, s ezt díszítették pántlikával, kendőkkel, amint azt a koloni dal mondja:

Kedvesemnek háza előtt

az éjszaka magas fa nőtt,

s gyenge szellő lágy szárnyain

piros kendő leng ágain.

Ipoly mentén a legény beszólt az ablakon: „Itt vagyunk a májfával, föl akarjuk állítani!” Erre a felszólításra kijött a lány, és kihozta a kendőket, pántlikákat. A májfán általában annyi kendőt

akasztottak, ahány legény hozta.

Ám nem volt elég a fát megszerezni, feldíszíteni, meg is kellett őrizni. A legények egyre csak azt lesték, hogy merre áll már májfa, és kikémlelték, hogy azt őrzi-e valaki. Mert az volt az igazi legény a talpán, aki másnak a fájáról, másnak a szeretőjétől lopott kendőt. El is vitte, ha a legény nem őrizte. Nagy szégyen volt ez! A legények azt is megtették, hogy ledöntötték vetélytársuk fáját, amiből aztán olykor verekedés lett.

Másfelől viszont a lányra volt szégyen, ha májusfa nélkül maradt.

Ha a lány a legényt valamivel megbántotta, az nemegyszer úgy állt bosszút, hogy száraz ágat szegezett a kapufélfára, lókoponyát kötött rá, kenderkócot lógatott a kapufélfához kötött meszelőrudról, s pelyvával hintette fel a házelőt. Még csúnyább dolog volt az, amikor a májfára patkányt és papucst kötöttek, s a patkányt fölsallangozták.

A májusfa díszait sokfelé még aznap levették, s az ehető-íható anyagokat megették, megitták. Néhol azonban a májusfa fenntartása, illetve levétele is jelképes válaszadozássá vált. A lány csak akkor hagyta ott, ha elfogadta a legény ajánlkozását, ha nem tetszett neki a nyílt vallomás, már reggel leszedte.

Néhol az a szokás járta, hogy maguk a legények szedték le egy hét múlva, muzsikaszóval. A palócoknál a levétel idejét a gyerekek a fa előtt kolompolással jelezték. Vasárnap délután megjelentek a májfát állító legények, és ledöntötték azt. A legények ezért a lánytól zsebkendőt kaptak. Ezután a májfát állító legény áldomást fizetett a segítő legényeknek.

Sokfelé az volt a szokás, hogy a májusfát kitáncolták, azaz a hónap valamelyik vasárnapján táncot rendeztek körülötte, majd kiemelték. A multság költségeire pénzt szedtek a lányoktól. Ha a májfát a kocsmá vagy a tánchely mellett állították föl, akkor egy koszorúval ékesített bárányt sorsoltak ki.

Menyhén még 25-30 évvel ezelőtt is azok a legények, akik májfát állították, vasárnap délután a kocsmában gyülekeztek. Odajött a legénybíró, a törvénybíró, két esküdt és a kisbíró. Amikor

Május elsejei népszokások: a májusfa

Írta: Szendrey Ákos

2023. május 01. hétfő, 00:00 -

mind együtt voltak, elindultak. Elöl ment a legénybíró, mellette két oldalról a két esküdt, utánuk a többi legény, végül a cigányok. A legénybíró selyemkendővel letakart tányért vitt a kezében, és a tányérra nagyobb papírpénzt tettek. A két esküdt kezében egy-egy üveg bor volt, és a borból megkínálták az utcán járókat. A legények útközben énekeltek, s amelyik ház előtt májfa állott, ott megálltak és a ház előtt álldogáló leányokkal csárdást táncoltak, majd kidöntötték a májfát. Az a leány, akinek a háza előtt a májfa

állt, nagyobb összeget tett a legénybíró tányérjára. Amikor azután az összes májfát kidöntötték, visszamentek a kocsmába vigadni.

Az Alföldön a legények versenymászást vagy versenyfutást rendeztek a közös májusfa díszéért, s ezeket aztán a nyertes szétosztotta a lányok között. Hontban a kendőket és szalagokat puskával lövöldözték le úgy, hogy a legények mindig kikiáltották annak a leálynak a nevét, akinek a részére az ajándéktárgyat lőtték.

A májusfa állítása és a hozzá fűződő szokások a legtöbb helyen már eltűntek, legfeljebb az emlékezetben maradt meg nyomuk. Sokfelé azonban leegyszerűsödött formában még megmaradtak. A májusfából „májuskosár” – szépen feldíszített fonott kosár – lett, amelyben cserepes virágot küld a legény a választottjának.

Forrás: Élet és Tudomány Kalendárium 1963. 165-168.